

Vijf jaar theater in de Nederlandse Gebarentaal

HANDTHEATER VIERT JUBILEUM MET TWEE NIEUWE STUKKEN

Op twee mei van dit jaar bestond de Stichting Handtheater op de kop af vijf jaar. Het jubileum werd gevierd met een voorstelling voor genodigden van De man, de stad en het boek in het Pleintheater in Amsterdam.

Wat is er nou zo bijzonder aan het Handtheater, het collectief van dove acteurs? De betrokkenen menen eensgezind: „Het Handtheater is voor doven een duidelijk teken dat ze een eigen cultuur hebben.”



Hand theater

Vijf jaar theater in de Nederlandse Gebarentaal. Hoe is dat begonnen? Henk Buter vertelt: „In 1975 richtten Jean Couprie, Wim Emmerik en ik Doven & Theater op. Dat viel toen onder het Nederlands Centrum Amateurs (NCA).” Wim en Jean gaven toen vele mime-voorstellingen en vielen daarmee zelfs internationaal in de prijzen. Doven-theater was toen nog voornamelijk pantomime; gebaren werden er nog nauwelijks gebruikt. In 1981 verenigden dove en horende acteurs zich in de Stichting Visueel Theater (SVT). Jean Couprie: „Dat was allemaal leuk en aardig, maar de horenden hadden in de SVT de overhand.”

Jean Couprie studeerde inmiddels aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Als eindexamenstuk regisseerde hij *Woyzeck*. Op initiatief van Henk Buter is John van Gelder bij deze voorstelling betrokken. John had er altijd al van gedroomd om theater te spelen.

Gestimuleerd door zijn deelname aan *Woyzeck* richtte John Het Watertheater op. In 1988 begon hij, in de zaal van het Werktheater, met de repetities voor het stuk *Dagdromen, zee-dromen*. Later dat jaar organiseerde hij, geprikkeld door een bezoek aan een Franse theatergroep van doven, een bijeenkomst op de Universiteit van Amsterdam, waar hij toen nog werkte als glasinstrumentmaker. Wim Emmerik, Jean Couprie en Gert-Jan de Kler en John kwamen bij elkaar en... het Handtheater was geboren. Samen met Wim Emmerik speelde John *De ontmoeting*, een voorstelling die ruim vijftig maal werd gespeeld, tot in New York en Washington toe.

In 1989 vond een aantal belangrijke gebeurtenissen plaats die uiteindelijk zouden leiden tot de officiële oprichting van de

MARIJE SCHADEE

foto's: Handtheater

Stichting Handtheater. Jean, Gert-Jan, Henk, John en Mieke Julien bezochten

The Deaf Way, een wereldcongres van doven dat plaatsvond in Washington, op de enige universiteit voor doven ter wereld: Gallaudet University. Daar bekeken zij meerdere theatervoorstellingen van doven uit andere landen.

Terug in Nederland werkte het Handtheater hard aan het Internationaal Gebarentheater Festival dat door de SWDA en het Handtheater in Amsterdam werd georganiseerd.

Verspreid over de stad waren voorstellingen te zien van Belgische, Spaanse, Engelse, Ierse, Franse, Noorse, Deense, Amerikaanse groepen en natuurlijk ook van het Handtheater.

Op 2 mei 1990 werd het Handtheater een officiële stichting. De statuten bepalen dat er in het bestuur en de stichtingsraad alleen dove mensen zitting kunnen nemen. Horende medewerkers hebben geen stemrecht.

De afgelopen vijf jaar zijn er heel veel voorstellingen gegeven. Wim Emmerik speelde *De Zwarte Kat*, naar een verhaal van Edgar Allan Poe, Gert-Jan bracht het sprookje *De Dwerg* van Hermann Hesse en John speelde *De Zwerver* en *Stoplicht*. Andere stukken werden voor speciale gelegenheden gemaakt, zoals *Het Eiland*, *De ladder op* en *Wie van de drie*. Dat laatste stuk was een eerbetoon aan Johan Wesemann. Op dit moment is John van Gelder te zien in *De wereld op zijn kop*. Hij is daar een hoedenverkoper met een eigen winkel.

Gezamenlijk brachten de spelers in 1990 *Wie is bang voor Virginia Woolf?*. De rolverdeling stelde het gezelschap



"De zwerver" - Foto: Rik Kwint

voor problemen. Het oorspronkelijke stuk kent twee echtparen, maar het Handtheater had slechts de beschikking over drie mannen en één vrouw. Een oplossing was snel gevonden. Jean

Couprrie: „Rina Hietbrink en ik speelden het oudere echtpaar en Wim Emmerik en John vormden een homo-stel.” De voorstelling was een succes, al werden er maar acht voorstellingen van gegeven.

"De Dwerg" - Foto: John van Gelder

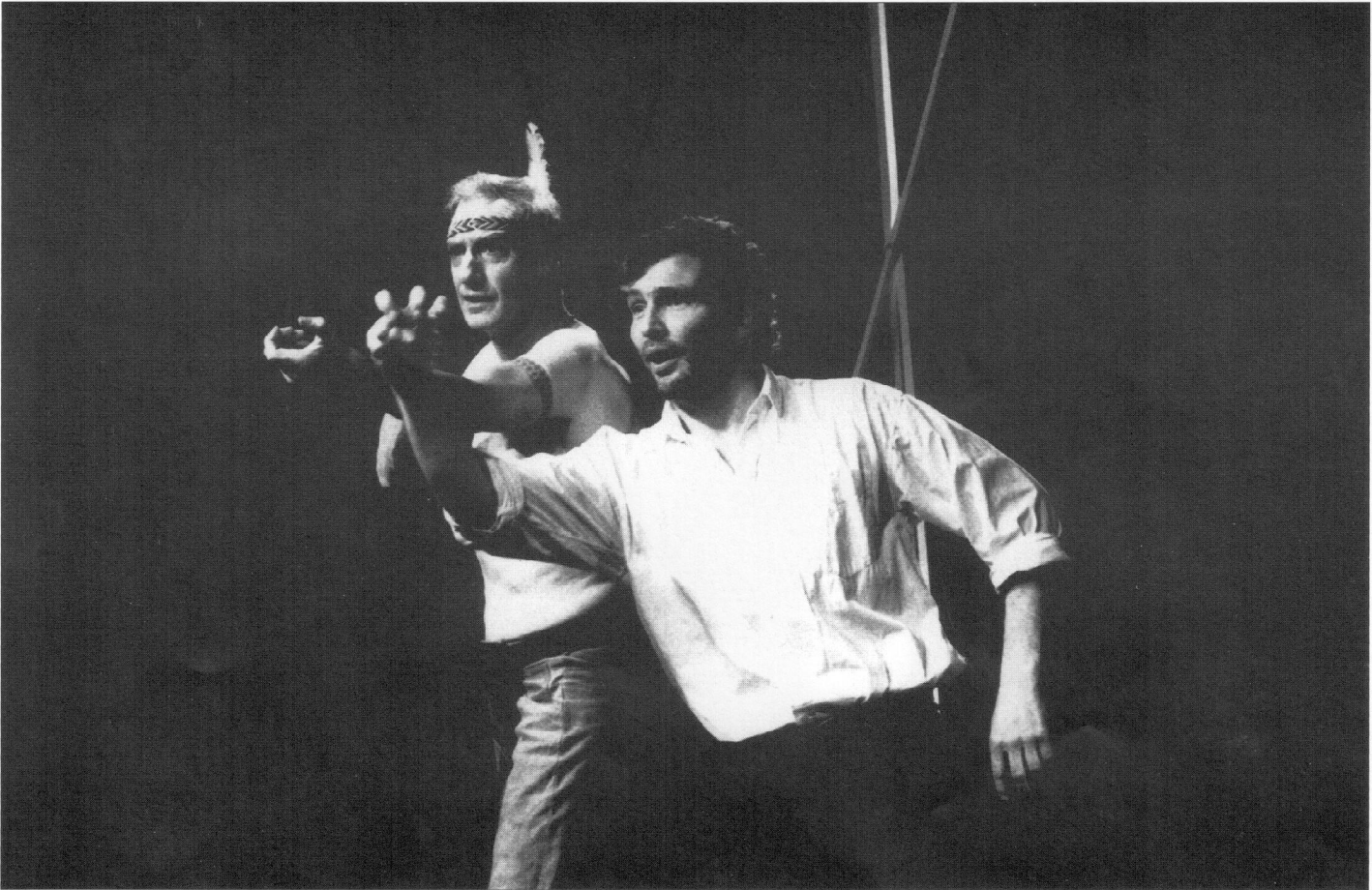


In 1991 traden Jean, Wim en John op in *Het koekoeksnest*.

Een aantal voorstellingen daarvan werd getolkt. John van Gelder: „Ook van *Wie is bang voor Virginia Woolf?* werden er vijf voorstellingen getolkt en drie niet. Er zijn namelijk ook horende mensen die een toneelstuk graag willen zien in gebarentaal. Zij worden door een tolk te veel afgeleid.”

Gert-Jan de Kleer voegt hieraan toe: „Aan de andere kant wordt het doven-theater door de aanwezigheid van tolken toegankelijk voor horenden en dat is ook belangrijk. Zo kunnen horende mensen ontdekken dat er een dovencultuur bestaat en worden zij zich bewust van het feit dat gebarentaal een echte taal is en mooi is om te zien.”

De poëzie-voorstellingen - in 1991 in theater Branoul in Den Haag, georganiseerd samen met stichting Vi-taal - en de poëzie-optredens in theater de Balie in Amsterdam hebben veel horende mensen overtuigd van de schoonheid van de Nederlandse Gebarentaal. Juist omdat ze



"De ontmoeting" - Foto: Mieke Julien

de voorgelezen tekst van een gedicht konden vergelijken met de versie in Nederlandse Gebarentaal.

Behalve theaterproducties voor volwassenen brengt de stichting Handtheater ook voorstellingen voor kinderen. Bij het Handtheater zijn twee theatergroepen voor kinderen aangesloten: Wapper (Gert-Jan de Kleer en Marjanne Romkema) en Klapproos (Jean Couprie en Rina Hietbrink). In de loop der jaren speelden zij voor kinderen voorstellingen als *Het prentenboek*, *Klokslag 12*, *De rommelgeest*, en *Het hemelbed*. Binnenkort is Rina Hietbrink te zien in *De dieren onder mijn dak*, een voorstelling die speciaal voor het vijfjarig bestaan is geschreven.

Voor kinderen en volwassenen worden ook workshops gegeven. Dove kinderen hebben zich met hun horende broertjes en zusjes op het acteren mogen storten in workshops als *Wapperende handen*,

Gebarenblokjes en *De Boekenkast*. Jean Couprie: „Voor de verandering konden de dove kinderen alles volgen en moesten ze tolken voor hun horende broers en zussen.”

Al enkele jaren organiseert Handtheater in samenwerking met de middelbare school van het Rudolf Mees Instituut een theaterweek, waaraan alle leerlingen van de school meedoen. Tijdens deze week volgen leerlingen drie workshops per dag die uiteindelijk leiden tot een voorstelling. Leerlingen zijn te zien geweest in *The West Side Story* en *Hiphop through Eurappa*.

Het Handtheater heeft de afgelopen jaren flink aan de weg getimmerd. Ter gelegenheid van de eerste rit van de door Gert-Jan de Kleer ontworpen Amsterdamse Gebarentram hebben de spelers midden op het Leidseplein liedjes als *Tulpen uit Amsterdam* in Gebarentaal gezonden. John en Gert-Jan deden mee aan de Gebarenwinkel, een

reeks door de VPRO uitgezonden programma's van de stichting Vi-taal. En John haalde hoge kijkcijfers met het tv-programma *De man in het aquarium*. John: „Ik heb het echt gedaan zoals ik het zelf wilde. Vaak willen programmamakers dat je je stem gebruikt. Dat vinden horende mensen namelijk leuk, als dove mensen praten.”

Een succes was ook de deelname van acht dove mensen aan de Europese Theater Voorleesdag. In allerlei talen, waaronder Nederlandse Gebarentaal, werd het verhaal *Vreemde Juffrouw Bok* van Annie M.G. Schmidt verteld. Gert-Jan de Kleer was zelfs op de televisie te zien met een stukje uit het in gebaren vertelde verhaal.

Ter gelegenheid van het vijfjarig bestaan worden twee stukken gespeeld: *De man, de stad en het boek* voor volwassenen en *De dieren onder mijn dak* voor kinderen. *De man, de stad en het boek* is gebaseerd op een boek van de dove Fransman



„Wie van de drie” - Foto: Mieke Julien

Pierre Desloges. Meer dan tweehonderd jaar geleden schreef hij *Opmerkingen van een dove & stomme*. In dit boek laat hij een debat voeren over de rol van gebarentaal in het dovenonderwijs. Uiteindelijk komt de methode van Abbé de l'Epée als winnaar uit de strijd. Het

Handtheater heeft het boek laten vertalen door Ernst van Altena. De vertaling is inmiddels ook in boekvorm verschenen, samen met de toneeltekst.

Voor kinderen komt er bovendien het Gebarenkwartet uit, dat aansluit bij het Gebarenboek met tekeningen van Gert-

Jan de Kleer. Van zijn hand zijn ook de ansichtkaarten van enkele gebaren die in het toneelstuk worden gebruikt. Van John van Gelder tenslotte is binnenkort een serie ansichtkaarten met foto's van doventheaters uit verschillende landen te koop.

Op een door G.J. de Kleer vervaardigde ansichtkaart maakt 'Abbé de l' Epée' het gebaar voor 'de l' Epée.



Rudi Hietbrink: „We zijn van plan om ook in de toekomst nog vele produkties te brengen en meer voorstellingen.” Gert-Jan: „Het is ook onze bedoeling te bewerkstelligen dat wanneer er in een horende voorstelling een dove rol voorkomt, dat die dan door een dove acteur of actrice wordt gespeeld, en niet door een horende die een dove speelt.”

Stichting Handtheater heeft zich in vijf jaar met recht een plek verworven in de dovenwereld en daarbuiten. Zoals de geïnterviewden eensgezind zeggen: „Het Handtheater is voor doven een duidelijk teken dat ze een eigen cultuur hebben. Ze zien dat theater in gebarentaal kàn. Bij televisieprogramma's moeten wij altijd genoeg nemen met ondertiteling.” ●